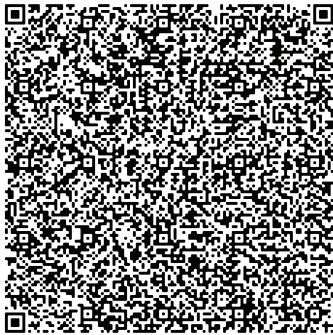

systematic and scientifically sound mastery of foreign students the basic culture of the new educational environment and to carry out their acculturation in it. The basis of the program of adaptation of foreign students to the educational environment of universities in Ukraine imposed measures aimed at ensuring the socio-cultural, socio-psychological and didactic adaptation that define the essence of adaptation activities, the implementation of which it is possible to realize several goals.

Key words: adaptation; adaptation of foreign students; adaptation program; educational environment; intercultural communication; monitoring; pedagogical conditions; training.

Стаття надійшла до редакції 11.05.2016

Прийнято до друку 26.05.2016

УДК 378.091.8(477)

Сін Чжефу
ORCID iD 0000-0003-4896-3052

кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри сходознавства,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
вул. Тимошенка, 13-б, 04212 м. Київ, Україна
allenxingzhefu@gmail.com

МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНІВ АДАПТОВАНОСТІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАННЯ В УКРАЇНСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТАХ

У статті наведено наукові підходи до вивчення проблеми адаптованості іноземних студентів до навчання в українських університетах (біхевіористичний, інтеракціоністський, психоаналітичний, гуманістичний, когнітивний). Представлено сутність і структура досліджуваного явища. Охарактеризовано критерії (когнітивний, комунікативний, мотиваційний, діяльнісний), показники (знання сутності культурного шоку; знання українських соціальних норм, традицій; усвідомлення мети навчання у ВНЗ; обізнаність щодо умов організації навчання у ВНЗ; здатність самостійно спілкуватися мовою країни перебування; сформованість толерантності; вміння будувати міжособистісні відносини з викладачами, студентами, активність у позанавчальній, дозвільній діяльності; прагнення до досконалого оволодіння українською мовою, мотивація до успіху; прагнення до досягнення мети; мотиви до навчання за майбутньою професією), рівні (високий, середній, низький) адаптованості іноземних студентів до навчання в українських університетах. Подано характеристику діагностичних методик для визначення рівнів адаптованості іноземних студентів до навчання в українських університетах.

Ключові слова: адаптованість; адаптованість іноземних студентів до навчання; діагностика; діяльнісний критерій; когнітивний критерій; комунікативний критерій; методика; мотиваційний критерій; показник; рівень адаптованості.

Вступ. Система сучасної вищої освіти в Україні відкриває широкі перспективи для вступників: орієнтація освітнього простору на європейські стандарти, поява нових галузей, спеціальностей, розробка нових методів, підходів до навчання тощо. Проте актуальною залишається проблема адаптованості студентів до навчання, особливо це стосується іноземних студентів, перед якими стоїть завдання пристосуватися не лише до соціальних, психологічних умов навчання, а й подолати соціокультурні, мовні бар'єри. Тому проблемою адаптованості іноземних студентів до навчання у вищих навчальних закладах, яка розглядається як стан взаємодії особистості та групи, за якого особистість продуктивно виконує свою провідну діяльність, задовольняє власні потреби,

переживає стан самоствердження та вільного самовираження, опікується низка науковців, а саме: Е. Еріксон, А. Маслоу, Ж. Піаже, К. Роджерс, Ю. Урманцев, Р. Хенкі, Л. Фестінгер, Л. Філіпс. Дослідники адаптованість характеризують з позиції біхевіористичного, інтеракціоністського, психоаналітичного, гуманістичного, когнітивного підходів. Однак недостатньо дослідженою є проблема виокремлення методичного інструментарію, який допоможе дослідити рівень адаптованості іноземних студентів до навчання в українських університетах.

Мета дослідження: виявити, охарактеризувати методичний інструментарій дослідження рівнів адаптованості іноземних студентів до навчання в українських університетах.

Критерії та показники дослідження адаптованості іноземних студентів до навчання в українських університетах. Ретельний аналіз наукової літератури з питань адаптованості іноземних студентів до навчання у вищих навчальних закладах України дозволив зосередити увагу на виокремленні та характеристичні ознаки (Гончаренко С., 1997), за якими можливо провести дослідження рівня адаптованості іноземних студентів до навчання в українських університетах, саме: когнітивний, комунікативний, мотиваційний, діяльнісний критерії.

В якості критерія, який розкриває: міру засвоєння студентами теоретичних знань про особливості адаптаційного процесу, культурного шоку, норм, правил українського суспільства, організації освітнього процесу у вищих навчальних закладах України; сутність самостійної навчально-наукової роботи, – виступає когнітивний критерій. Серед показників когнітивного критерію адаптованості іноземних студентів до навчання в українських університетах виокремлені такі: знання сутності культурного шоку, його об'єктивних причин; знання українських соціальних норм, звичаїв, традицій; усвідомлення мети навчання у ВНЗ; обізнаність щодо особливостей, характеру, змісту, умов організації навчання у ВНЗ

Спроможність студентів до інформаційного обміну мовою країни перебування, здатність до комунікативної взаємодії визначається завдяки комунікативному критерію. До показників даного критерію віднесені: здатність самостійно, систематично спілкуватися мовою країни перебування; сформованість толерантності; уміння будувати міжособистісні відносини з викладачами й студентами.

Мотиваційний критерій розкриває міру вмотивованості іноземних студентів до реалізації зусиль щодо набуття професії та адаптації до навчання у ВНЗ, передбачає наявність у іноземних студентів особистісного ставлення до характеру та результату навчання, уміння долати труднощі, які пов'язані з новими кліматичними, соціальними умовами. Мотиваційний критерій включає такі показники: мотиви до навчання за майбутньою професією, мотивацію до успіху, прагнення до досягнення мети.

Ступінь готовності студентів до участі у процесі формування власної адаптації до навчання у ВНЗ, рівень контактності, активності у соціальному, культурному житті студентського товариства характеризує діяльнісний критерій. Серед показників зазначеного критерію виділено такі: активність у поза навчальній, дозвільній діяльності, прагнення до досконалого оволодіння українською мовою.

Діагностичні методики дослідження рівнів адаптованості іноземних студентів до навчання в українських університетах. Охарактеризовані вище критерії дозволяють підібрати валідні, надійні діагностичні методики дослідження рівнів

адаптованості іноземних студентів до навчання в українських університетах, які слугують основою для виявлення кількісних, якісних характеристик досліджуваного феномена.

Так, за допомогою опитувальника адаптації особистості до нового соціокультурного середовища (Сонін В., 2004), який складається з 6 шкал: адаптивності, конформності, депресивності, ностальгії, відчуженості, інтерактивності, – досліджуються такі показники: знання сутності культурного шоку, його об'єктивних причин; знання українських соціальних норм, звичаїв, традицій; усвідомлення мети навчання у ВНЗ; обізнаність щодо особливостей, характеру, змісту, умов організації навчання у ВНЗ, здатність самостійно, систематично спілкуватися мовою країни перебування. Підрахунок балів за ключем методики визначає рівні адаптації студентів: високий – 12 балів і більше, середній – від 7 до 11 балів, низький – від 0 до 6 балів.

Завдяки тесту «Наскільки Ви толерантні?» (Гриньова М., 2008) визначається рівень сформованості толерантності у студентів. Високий рівень мають студенти, які набрали за підрахунками методики 7-8 балів, середній рівень – 4-6 балів, низький рівень – 0-4 балів.

Рівень сформованості вміння будувати міжособистісні відносини з викладачами й студентами визначається за допомогою методики діагностики перцептивно-інтерактивної компетентності (модифікований варіант Н. Фетіскіна) (Фетіскін Н., 2005). Підрахунок балів методики позначає, що високий рівень сформованості уміння будувати міжособистісні відносини з викладачами й студентами властивий студентам, що набрали від 136 до 150 балів, середній рівень – від 126 до 135 балів, низький рівень – від 0 до 125 балів.

Методика «Діагностика мотивації професійного навчання» (методика В. Каташова) (Котова І., 1997) дозволяє вивчити рівень сформованості мотивів до навчання за майбутньою професією. Високий рівень сформованості мотивів відноситься до студентів, які набрали 9-10 балів, середній рівень – 7-8 балів, низький рівень – 6 балів і менше.

За допомогою методики «Мотивація успіху і уникнення невдачі» (опитувальник А. Реана) (Малкіна-Пих І., 2005) представляється можливість визначити мотивацію студентів до успіху. Студенти, які набрали від 15 до 20 балів відносяться до високого рівня мотивації до успіху; від 8 до 14 балів – до середнього рівня; від 1 до 7 балів – мають мотивацію на невдачу.

Методика «Оцінка потреби в досягненні» (розроблена М. Корольчуком, В. Крайнюк) (Савельєв А., 2005) виявляє рівень прагнення студентів до досягнення мети. До високого рівня прагнення відносяться студенти, які набрали від 16 до 19 балів, середній рівень – від 12 до 15 балів, низький рівень – від 2 до 11 балів.

Активність у позанавчальній, дозвільній діяльності; прагнення до досконалого оволодіння

українською мовою досліджуються за допомогою методу експертних оцінок, який дозволяє здійснити оцінювання показників за такою шкалою: 0 балів нараховується студенту, який проявляє пасивність до нових форм, методів навчальної, дозвільної діяльності; не прагне вдосконалити рівень оволодіння українською мовою; 2 бали нараховуються студенту, який проявляє зацікавленість до методів навчання, дозвільної діяльності, проте виявляє пасивність на заняттях, робота виконує у межах наданих викладачем інструкцій; розуміє важливість підвищувати рівня оволодіння українською мовою, проте виявляє недостатню активність; 4 бали нараховується студенту, який проявляє активність, зацікавленість до методів навчання в університеті, дозвільної діяльності; підвищує рівень оволодіння українською мовою. Підрахунки балів дозволяють визначити, що високий рівень отримують студенти, які набрали від 3,5 до 4 балів, середній рівень – від 2 до 3,4 бали; низький рівень – від 1 до 1,9 балів.

Рівні сформованості адаптованості іноземних студентів до навчання в українських університетах. У залежності від міри прояву показників окреслених критеріїв, варто визначити та охарактеризувати рівні адаптованості іноземних студентів до навчання в українських університетах.

До високого рівня адаптованості відносяться студенти, які розуміють сутність культурного шоку; обізнані з питань норм, звичаїв, традицій українського суспільства; усвідомлюють мету навчання, готові до включення у навчально-наукову діяльність, інформовані щодо особливостей змісту, умов організації освітнього процесу у вищому навчальному закладі; спроможні здійснювати спілкування мовою країни перебування, встановлювати необмежені комунікативні контакти з викладачами, студентами, мають високий рівень толерантності; наявний інтерес до професії, здатні оцінювати власні досягнення; підвищують рівень оволодіння українською мовою.

Студенти середнього рівня адаптованості мають часткові знання щодо сутності культурного шоку, розуміють необхідність в оволодіння знаннями норм, звичаїв, традицій українського суспільства; усвідомлюють мету навчання, частково підготовлені до включення у навчально-наукову діяльність, ознайомлені з особливостями змісту, умов організації освітнього процесу у ВНЗ; здатні

з певними обмеженнями здійснювати спілкування мовою країни перебування; оволодіння професією залежить від особистісних мотивів; пізнавальні мотиви обмежені, усвідомлюють важливість підвищення рівня оволодіння українською мовою, потребують певної допомоги куратора в питаннях організації процесу адаптації.

Студенти з низьким рівнем адаптованості характеризуються значними труднощами в розумінні сутності культурного шоку, недостатніми знаннями норм, традицій українського суспільства; неготовністю до включення у навчально-наукову діяльність, слабкою обізнаністю в питаннях змісту, умов організації освітнього процесу в університеті; низьким рівнем володіння мовою країни перебування; несформованістю толерантності, невмінням долати навчальні, особистісні труднощі, відсутністю прагнення до вдосконалення рівня оволодіння українською мовою.

Стан сформованості адаптованості іноземних студентів до навчання в українських університетах. Вищезазначений опис виокремлених критеріїв, показників, рівнів адаптованості іноземних студентів до навчання у вищих навчальних закладах України, охарактеризовані діагностичні методики дослідження дозволили провести констатувальний експеримент на предмет вивчення рівня сформованості адаптованості іноземних студентів до навчання в українських університетах. Дослідження проводилося у 2013 році на базі Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, в якому взяло участь 151 студент.

За результатами дослідження було з'ясовано, що рівні сформованості адаптованості іноземних студентів до навчання за когнітивним критерієм розподілилися таким чином: високий рівень мають 11,1 % студентів, середній рівень – 45,4 %, низький рівень – 43,5 %. Рівні сформованості адаптованості іноземних студентів за комунікативним критерієм розподілилися таким чином: високий рівень мають 9,3 %, середній рівень – 49,1, низький – 41,6 %. За мотиваційним критерієм рівні сформованості адаптованості визначилися: високий рівень – 11,7 %, середній рівень – 48,5 %, низький рівень – 39,8 %. За діяльнісним критерієм рівні сформованості розподілилися таким чином: високий рівень – 9,2 %, середній рівень – 47,3 %, низький рівень – 43,5 % (див. Таблицю 1).

Таблиця 1

Рівні сформованості адаптованості іноземних студентів до навчання в українських університетах за критеріями

Критерії адаптованості іноземних студентів до навчання в українських університетах	Рівні сформованості (у %)		
	Високий	Середній	Низький
Когнітивний критерій	11,1	45,4	43,5
Комунікативний критерій	9,3	49,1	41,6
Мотиваційний критерій	11,7	48,5	39,8
Діяльнісний критерій	9,2	47,3	43,5

Результати експерименту також визначили рівні сформованості адаптованості іноземних студентів до навчання в українських університетах, які розподілилися таким чином: високий рівень мають 9,3 % студентів, середній – 48,1 %, низький – 42,6 % (див. Таблицю 2).

Таблиця 2

Рівні сформованості адаптованості іноземних студентів до навчання в українських університетах

Адаптованість іноземних студентів до навчання в українських університетах	Рівні сформованості (у %)		
	Високий	Середній	Низький
	9,3	48,1	42,6

Представлені кількісні значення свідчать про недостатній рівень сформованості досліджуваного явища, що потребує розробки спеціальної програми формування адаптованості іноземних студентів до навчання в українських університетах.

Висновки. Таким чином, охарактеризовані критерії, показники, рівні адаптованості іноземних

студентів до навчання в українських університетах, діагностичні методики дозволили визначити та представити стан сформованості досліджуваного феномена. Подальше наукове дослідження може бути спрямоване на розробку та впровадження програми формування адаптованості іноземних студентів до навчання в українських університетах.

Література

1. **Гончаренко С. У.** Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К., 1997. – 376 с.
2. **Гриньова М. В.** Саморегуляція. Навчально-методичний посібник / М. В. Гриньова. – Полтава, 2008. – 268 с.
3. **Котова И. Б.** Педагогическое взаимодействие / И. Б. Котова, Е. Н. Шиянов. – Ростов на Дону, 1997. – 145 с.
4. **Малкіна-Пих І. Г.** Психосоматика : Довідник практичного психолога / І. Г. Малкіна-Пих. – М., 2005. – 992 с.
5. **Савельев А. Я.** Модель формирования специалиста с высшим образованием на современном этапе : обзорная информация / А. Я. Савельев, Л. Г. Семушкина, В. С. Кагерманьян. – М., 2005. – 72 с.
6. **Сонин В. А.** Адаптация личности к новой социокультурной среде (тест Л.В.Янковского) / В. А. Сонин // Психодиагностическое познание профессиональной деятельности. – СПб., 2004. – С. 206-211.
7. **Фетискин Н. П.** Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп : Учебное пособие / Н. П. Фетискин, В. В. Козлов, Г. М. Мануйлов. – М., 2005. – 490 с.
8. **Zhou Y.** Theoretical models of culture shock and adaptation in international students in higher education / Y. Zhou, D. Jindal-Snape, K. Topping, J. Todman // Studies in Higher Education. – 2008. – Vol. 33. – № 1. P. 63–75, DOI : 10.1080/03075070701794833.

МЕТОДИЧЕСКИЙ ИНСТРУМЕНТАРИЙ ИССЛЕДОВАНИЯ УРОВНЕЙ АДАПТИРОВАННОСТИ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ К ОБУЧЕНИЮ В УКРАИНСКИХ УНИВЕРСИТЕТАХ

Син Чжефу, кандидат педагогических наук, старший преподаватель кафедры востоковедения, Киевский университет имени Бориса Гринченко, ул. Тимошенко, 13-б, 04212 г. Киев, Украина,
allensingzhefu@gmail.com

В статье представлены научные подходы к изучению проблемы адаптированности иностранных студентов к обучению в украинских университетах (бихевиористичний, интеракционістський, психоаналітичний, гуманістичний, когнітивний). Определена сущность и структура изучаемого явления. Охарактеризованы критерии (когнитивный, коммуникативный, мотивационный, деятельностный), показатели (знание сущности культурного шока, знание украинских социальных норм, традиций; осознание цели обучения в вузе; осведомленность об условиях организации обучения в вузе, способность самостоятельно общаться на языке страны пребывания; сформированность толерантности; умение строить межличностные отношения с преподавателями, студентами, активность во внеучебной деятельности, стремление к совершенному овладению украинским языком, мотивация к успеху, стремление к достижению цели; мотивы к обучению будущей профессии), уровни (высокий, средний, низкий) адаптированности иностранных студентов к обучению в украинских университетах. Дана характеристика диагностических методик для определения уровней адаптированности иностранных студентов к обучению в украинских университетах.

Ключевые слова: адаптация; адаптированность иностранных студентов к обучению; диагностика; деятельностный критерий; когнитивный критерий; коммуникативный аспект; методика; мотивационный критерий; показатель; уровень адаптированности.

METHODICAL TOOLKIT OF RESEARCH OF ADAPTATION LEVELS FOREIGN STUDENTS TO STUDY IN UKRAINIAN UNIVERSITIES

Xing Zhefu, PhD in pedagogical, senior lecturer of the department of oriental studies, Borys Grinchenko Kyiv University, Marshala Timoshenko st. 13-b, 04212 Kyiv, Ukraine, allenxingzhefu@gmail.com

The article describes the essence of adaptation of foreign students to the structure of education in Ukrainian universities, which is a state of interaction between the individual and the group, in which the individual performs its lead productive activities to meet their own needs, in a state of self-affirmation and free expression. Approaches to the study of foreign students adaptation to study at Ukrainian universities: behaviorist, interactionist, psychoanalytic, humanistic, cognitive. The criteria adaptation of foreign students to study in Ukrainian universities (cognitive, communicative, motivational, activity), performance (knowledge of the essence of a culture shock, knowledge of the Ukrainian social norms, traditions, awareness of learning objectives in the university; awareness about the conditions of the organization of training in high school, the ability to independently communicate in the language of the host country; Maturity of tolerance, the ability to build interpersonal relationships with faculty, students, active in extracurricular activities, the pursuit of the perfect mastery of the Ukrainian language, the motivation to succeed, the desire to achieve the goal, motivation to learn their future profession), levels (high, medium, low) adaptation of foreign students to study in Ukrainian universities. Streamline the system of diagnostic methods for determining the levels of adaptation of foreign students to study in Ukrainian universities. Comparisons of quantitative and qualitative performance indicators defined criteria derived from the results of diagnostic cause the formation of adaptation of foreign students to study in Ukrainian universities.

Key words: activity test; adaptation; adaptation of foreign students to learn; cognitive criteria; communicative aspect; diagnostics; index; level of adaptation; motivational criterion; technique.

Стаття надійшла до редакції 11.05.2016

Прийнято до друку 26.05.2016